

Мирослава ВОВК

**«В МОГО РОДУ – СТО ДОРІГ...»
(з історії родини *Фризюк – Вовк*)**

Нарис

2024

**«В мого роду – сто доріг...» (з історії родини Фризюк – Вовк):
нарис / укладач – Мирослава Вовк. Київ: Талком, 2024. 52 с.**

У нарисі прослідковано ґенезу моє сім'ї (мами Вовк (Фризюк) Лариси Микитівни (1955 – 2001) і батька Вовка Петра Миколайовича (1951 – 2018)), яку у глибинах пам'яті зберегла моя бабуся Фризюк (Лопутько) Галина Прокопівни (1925 – 2010) і оповідала упродовж моїх дитячих і юнацьких років. Її історичні, побутові оповіді охопили цікаві відомості семи поколінь моїх рідних, які мали прізвища *Чумак – Тесля – Лопутько – Кравчук – Фризюк (Призюк) – Прохорчук – Євтушенко – Карацуба – Мясников – Кирилюк – Вовк*. Витоки моєї родини пов'язані з найкращим селом на Землі – селом Бистріївка Бердичівського району Житомирської області. У назві нарису використано цитату з відомого твору І. Драча «Балада роду», що дозволило увиразнити цінності моєї родини упродовж семи поколінь.

Нарис зацікавить моїх рідних по материнській і батьківській лінії, дослідників історії Житомирщини.

Укладач: Вовк Мирослава Петрівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

© М.П. Вовк, 2024.

ЗМІСТ

Бистріївка: історичні витоки.....	4
Життєписні стежки родини <i>Лопутько – Чумак</i>	10
Біографічний екскурс родини <i>Фризюків (Призюків)</i>	21
Сімейне «гніздо» <i>Лопутько – Фризюк (Призюк)</i>	22
Сім'я <i>Вовк – Кирилюк</i> : генетичні первні.....	28
ДОДАТКИ.....	32

*Присвячується моїй мамі Ларисі Микитівні Вовк (Фризюк)
та моєму батькові Петру Миколайовичу Вовку
з вдячністю за життєві орієнтири – любов, гідність, чесну працю*

БИСТРІЇВКА: ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ

«Це було в одному українському селі. Неподалік річки, навкруги якої височів, неначе хотів дістати неба, очерет, стояла красива хата. Вікна високі, з красивими візерунками, дивились на річку. З них можна було роздивитися куток, як називали вулицю, що розміщувався на протилежному березі. Коли подивитися з вікна, виднілись верби, які схиляли своє віття до води, а там, за вербами, показували свої білі боки красиві українські хати. За цим будинком розміщувався город, що зразу можна було сказати – город хазяйки. А ще цією весною, коли в саду цвіли вишні та яблуні, коли білою ковдрою з зеленим листям стелилась полуниця, ділянка господарки мала якнайкращий вигляд. Давні дуби, які наче охороняли цей шматок землі від вітру, похитували міцним гіллям і перешіптувались листочками. У цьому шепотінні чулася дзвінка пісня польової птиці і крик з лісу зозулі. Вранішнє проміння сонця заповнювало землю своїм теплом, і зразу ж піднімалась пара над землею, створюючи маленькі хмарки. Молоденьку весняну траву вкрила вранішня роса, вмила її від вчорашньої пилюки, яка іноді долітала з недалеко прокладеної дороги через річку. Крізь спів птахів та шепотіння листя почулися голоси людей, які почали поратися біля своєї птиці і худоби. Ревли телята, чекаючи, поки господиня застукає молоком матері-корівки по дійниці. Село прокинулося після кількох годин відпочинку...»

Як відомо, восени та весною ніколи відпочивати. Почали їхати машини, затуманюючи після себе вулицю пилюкою. А птахи таких пісень співали, що в цьому співі, гудіння машин та тракторів, голосів людей родився трудовий день. Одні поспішали в поле, інші виганяли на вигін худобу, аби скоріше віддати її у володіння пастухів, щоб самим поратись біля хати...».

Це було в одному українському селі – селі, яке у будь-якої людини, яка або народилась у ньому, або має родове коріння, або хоч єдиний раз побувала там, викликає сентиментальні спогади та запам'ятовується підсвідомо викликаними відчуттями рідного, незбагнено близького. Це село **Бистрїївка Бердичівського району Житомирської області**. Саме про нього у моєму архіві зберігся наведений метафоричний опис, що належить моїй мамі – Вовк (Фризюк) Ларисі Микитівні, яка написала його в молоді роки (1972).

В українській «Вікіпедії» наявна інформаційна довідка про історію села:

***Бистрїївка** (раніше – Бистрївка) – село в Україні у Вчорайшенській сільській територіальній громаді Бердичівського району Житомирської області. Кількість населення становить 522 особи (2001). У 1923–1959 та 1966–2018 роках – адміністративний центр однойменної сільської ради.*

Селом протікає річка Постіл. Відстань до Ружина – 18 км, до найближчої залізничної станції (Брівки) – 15 км.

У 1864 році в селі налічувався 651 житель, у 1885 році в селі нараховувалося 752 мешканці та 95 дворів.

У 1900 році проживало 1 255 осіб, з них 638 чоловіків та 617 жінок; дворів – 201, за іншими даними, 1 154 особи.

Відповідно до перепису населення СРСР, на 17 грудня 1926 року чисельність населення становила 1 731 особу, з них за статтю: чоловіків – 834, жінок – 897; етнічний склад: українців – 1 728, росіян – 3. Кількість домогосподарств – 386, з них, несільського типу – 2.

Станом на 1972 рік кількість населення становила 1 316 осіб, дворів – 346.

Відповідно до результатів перепису населення СРСР, кількість населення станом на 12 січня 1989 року становила 675 осіб, станом на 5 грудня 2001 року, відповідно до перепису населення України, кількість мешканців села становила 584 особи.

В середині XIX століття Бистрївка – сільце Сквирського повіту, за 4 верстви від Мусіївки, з котрою входила до однієї

парафії. Належала до Верхівнянського маєтку, котрим з 1847 року володіла графиня Анна Мнішек, що успадкувала його від батька Вацлава Ганського. В 1848 році в селі збудовано дерев'яну церкву.

У 1885 році Бистріївка – колишнє власницьке сільце Верхівнянської волості Сквирського повіту Київської губернії, біля озера, є церква, гостьовий двір.

Вкінці XIX століття Бистрівка – власницьке село Верхівнянської волості Сквирського повіту. Відстань до центру повіту м. Сквир – 28 верст, до найближчої залізничної станції (Бровки) – 12 верст, до найближчої телеграфної станції, в с. Бровки – 12 верст, поштової казенної станції в містечку Ружин – 15 верст, поштової земської в с. Верхівня – 2 версти. Входило до Верхівнянського маєтку, православна парафія в Мусіївці. Основним заняттям мешканців було рільництво, крім цього, окремі селяни підробляли в Києві, Одесі та на залізниці. Землі – 1 691 десятина: поміщикам належало 937 дес., селянам – 754 дес. Власність графа А.А. Ржевуського, господарював орендатор С. Й. Залеський; господарство велося за трипільською системою. В селі була православна філіальна церква, школа, два вітряки, винна лавка. Пожежна команда має помпу, 5 бочок та 3 багри.

У 1923 році село увійшло до складу новоствореної Бистріївської сільської ради, котра від 7 березня 1923 року стала частиною новоутвореного Бровківського (від 1925 року – Вчорайшенського) району Бердичівської округи, адміністративний центр ради. Відстань до районного центру, с. Вчорайше – 8 верст, до окружного центру м. Бердичів – 50 верст, до залізничної станції «Бровки» – 12 верст. У складі сільської ради почергово входило до Ружинського (5.02.1931 р., 28.11.1957 р.) та Вчорайшенського (13.02.1935 р.) районів.

У Другій світовій війні воювали 229 мешканців села, 114 з них загинули, 87 – відзначені урядовими нагородами. У 1957 та 1965 роках в селі встановлено пам'ятники на честь односельців – учасників Другої світової війни.

5 березня 1959 року внаслідок ліквідації Бистріївської сільської ради село увійшло до складу Верхівнянської сільської

ради Ружинського району. 30 грудня 1962 року в складі сільської ради село увійшло до Попільнянського району Житомирської області; після відновлення Ружинського району, 4 січня 1965 року, повернуте до його складу. 10 березня 1966 року в селі відновлено Бистріївську сільську раду Ружинського району.

В радянські часи – центральна садиба колгоспу, за котрим було закріплено 1 953 га земель, в тому числі 1 789 га ріллі; спеціалізація — вирощування зернових та технічних культур. У селі була 8-річна школа, клуб, бібліотека, медпункт, дитячі ясла та магазин.

31 липня 2018 року село увійшло до складу Вчорайшенської сільської територіальної громади Ружинського району Житомирської області. Від 19 липня 2020 року разом з громадою – в складі новоствореного Бердичівського району Житомирської області» (https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D1%97%D0%B2%D0%BA%D0%B0_%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B8%D1%87%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD)¹.

Бистріївка пережила багато лихоліть: кріпацтво, голодомор 1921 – 1923 рр., 1932 – 1933 рр., 1947 – 1948 рр., колективізацію, радянську реальність. І нині когорта односельчан боронить

---

¹ Джерелами наведених даних є такі праці: Історія міст і сіл Української РСР. Бистріївка, Ружинський район, Житомирська область. <http://ukrskr.com.ua/>; Сказания о населенных местностях Киевской губернии или Статистические, исторические и церковные заметки о всех деревнях, селах, местечках и городах, в пределах губернии находящихся (російська). Л. Похилевич. К.: Типографія Печерської Лаври, 1864. С. 202-203; Волости и важнѣйшія селенія Европейской Россіи. По даннымъ обслѣдованія, произведеннаго статистическими учрежденіями Министерства Внутреннихъ Дѣлъ, по порученію Статистическаго Совѣта. Изданіе Центральнаго Статистическаго Комитета. Выпускъ III. Губерніи Малороссійскія и Юго-Западныя. <http://elib.shpl.ru/> (російська). Составилъ старшій редактор В. В. Зверинскій. СанктПетербургъ, 1885. С. 170.; Список населених місць Київської губернії. <http://history.org.ua/> (російська). Видання Київського губернського статистичного комітету. Київ, типографія Іванової, 1900. С. 1316-1317.; Bystrówka // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego. — Warszawa : Druk «Wieku», 1900. Т. XV, cz. 1. — S. 287. (пол.); [Список населених пунктів Бердичівської округи \(Попередні дані Всесоюзного перепису населення 17-XII 1926 р.\)](#). <http://history.org.ua/>. Бердичів. 1927 р. С. 102-103.; Населення Житомирської області. por-stat.mashke.org. Архів оригіналу за 4 вересня 2021 року; Адміністративно-територіальний устрій Житомирщини 1795-2006 роки.. <http://www.archive.zt.gov.ua/> (українська). Упор. Р.А. Кондратюк, Д.Я. Самолюк, Б.Ш. Табачник. Довідник: офіційне видання. Житомир, видавництво «Волинь». 2007. С. 201, 561, 577, 584.; Картка постанови. Офіційний портал Верховної Ради України. Архів оригіналу за 11 червня 2021.; Про утворення та ліквідацію районів. <http://www.golos.com.ua/>.

Україну від московських військ від початку вторгнення РФ на наші землі у 2014 р. і у 2022 р.

Бистріївка є колискою багатьох родин, сімей. Залишається це село невід’ємною складовою життя і для мого роду – роду, який впродовж багатьох століть поповнювався новими прізвищами й історія якого визначається появою працелюбних і талановитих людей. Професійне і соціально-побутове життя моїх рідних зумовлювалося певними політичними подіями, соціальними зрушеннями, ідеологічними імперативами. Ціннісною основою представників моєї сім’ї є сила волі, здатність любити, працелюбність.

Осердя моєї родини складають родові лінії **Фризюк – Вовк**, які можна розширити з урахуванням родинних структур до цілісної ономастичної системи **Чумак – Тесля – Кирилюк – Лопутько – Кравчук – Фризюк (Призюк) – Прохорчук – Євтушенко – Карацуба – Мясников – Кирилюк – Вовк**. Таке структурування дозволяє прослідкувати родинні зв’язки кількох поколінь, життя яких пов’язане насамперед з Бистріївкою.

Скільки я себе пам’ятаю, завжди жила в атмосфері постійного «слухання» розповідей моєї бабусі Лопутько (Фризюк) Галини Прокопівни. Спочатку це були фантастичні розповіді про тварин, які розмовляють: згодом ці оповідання переросли в оповіді (їх називали цікавим поняттям «правда»). Тобто це вже були історії, сюжетна лінія яких була правдоподібною. Як правило, ці історії починалися так: «У село приїхала молода вчителька і зустріла молодого спеціаліста-агронома», а далі про красиву любов, але з певними перешкодами. До таких історій бабуся все-таки додавала якийсь фантастичний елемент. Це могла бути жаба, яка розмовляє, відьма тощо. Але третій тип її історій пов’язаний з абсолютно реальними подіями – історією нашого роду. Коли я подорослішала, то зрозуміла, що повинна зафіксувати усі її «правди» і прослідкувати наше походження, бо була впевнена, що це важливо для мене і всіх моїх родичів, наступних поколінь.

За словами Галини Прокопівни, згадка про Бистріївку датується 1435 р. Документи, які мала можливість переглянути, вона бачила у Центральному комітеті Комуністичної партії у

Житомирі. У них зазначалося, що тоді в Бистріївці розташовувалася суконна фабрика і жило близько 700 євреїв.

Бистріївка розташовується в 5 кілометрах від Верхівні – містечка, яке пов'язане з життєписом відомого французького письменника-натураліста Оноре де Бальзака. За книгою французького критика Анре Моруа «Прометей, або Життя Бальзака», 1819 р. графиня Евеліна Ганська (дівооче прізвище – Ржевуська) вийшла заміж за Венцеслава Ганського, який володів в Україні маєтком Верхівня. У нього було 21 000 гектарів землі і 3035 душ кріпаків (очевидно, Бистріївка також належала до цієї маєтності). Бальзак перший раз приїхав до Верхівні 13 вересня 1847 р. і висловив про це село, зокрема про маєток покійного графа Ганського, свої враження (далі – переклад з російської мови мій): «Це пустеля, царство хлібів, це прерії Купера у їх мовчанні. Тут починається український чорнозем, прошарок чорного і огрядного ґрунту товщиною до 50 фунтів, а найчастіше і більше, її ніколи не удобрюють», «подібність Лувру, грецький храм, позолочений заходом сонця»². Весілля Ганської і Бальзака відбулось у костьолі Св. Варвари у Бердичеві, після чого молоді приїхали у Верхівню. У 1848 – 1849 рр. Бальзак проживав у Верхівні. У 1875 р. маєток і навколишні села, до яких входила й Бистріївка, Мусіївка, інші навколишні села, купив брат Евеліни Ганської граф Адам Ржевуський, так як його сестра збанкрутувала в результаті солідних витрат на розваги. Померла Евеліна у 1882 р.

Очевидно, саме графа Адама Ржевуського запам'ятала, за словами Галини Прокопівни, її мати Лопутько (Чумак) Ганна Гаврилівна. Коли вона була маленькою, то одного разу на базарі граф зі своєю сім'єю вийшли на прогулянку, а його наймити розкидали гроші по дві сторони. Граф не любив, коли розкидані гроші збирали у його присутності, то люди це робили після того, як він покинув базар. Ганна Гаврилівна пам'ятає, що граф був добрий до людей, на всі свята роздавав їм подарунки і гроші. Розповідала Ганна, що селяни знайшли у маєтку плоди помідорів, що проросли з насіння, яке викинули слуги графа, спробували і здались їм тоді несмачними.

---

² Моруа А. Прометей, або Життя Бальзака»; переклад з франц. – К.: Дніпро, 1969.

Не претендуючи на вичерпність історичних фактів про Бистріївку, що має стати предметом окремою дослідницької уваги, окреслимо основні генеалогічні віхи моєї родини – моєї мами Вовк (Фризюк) Лариси Микитівни (1955 – 2001) і мого батька Вовка Петра Миколайовича (1951 – 2018).

ЖИТТЄПИСНІ СТЕЖКИ РОДИНИ ЛОПУТЬКО – ЧУМАК

Стрижень роду по материнській лінії складає **подружжя – Лопутько Прокіп Спиридонович та Лопутько (Чумак) Ганна Гаврилівна**. Саме вони є осердям сім'ї моєї мами, від якої можна провести паралелі до прабабків та нащадків.

За свідченнями Галини Прокопівни, батьки Лопутька Прокопа, **Лопутько Спиридон Олексійович** і його дружина **Лопутько Тетяна** (на жаль, по батькові не запам'яталося), були заможними людьми, мали свою землю («поле в три руки»). Жила сім'я вкінці вулиці з простою назвою Жарки, яка зберігається і до сьогодні у Бистріївці. Поруч у двох хатах жили Лопутьки. Галина Прокопівна пам'ятає, що дід Спиридон (його предки походили з Полісся), якому було на той час більше 70 років, глядів її, 3-річну, старшого брата Левка і сестру Олю, яка ще була у колисці. Дід був невеличким на зріст, з риженькою борідкою. Свою землю дід Спиридон поділив між дітьми. У бабусі Галі закарбувалася у пам'яті історія з дитинства: батько Прокіп з маленькою Галиною (4 роки) їздив по снопи на своє поле (мав 7 батьківських моргів – 75 соток, що розташовувалися за селом, там, де нині старий яблуневий садок, що межує з вулицею Куток) і зривав по дорозі стиглі сливки для донечки.

У Спиридона і Тетяни народилося п'ятеро дітей: Ганна, Прокіп, Давид, Якилина, Яків. Галина Прокопівна запам'ятала їх усіх як добрих і працелюбних людей.

На Жарецькому радгоспі, що за кілька кілометрів від Бистріївки, жила **Лопутько (Шевчук) Якилина Спиридонівна**, мала чоловіка Павла Шевчука, з ним народила четверо дітей.

Лопутько (Кравчук) Ганна Спиридонівна з сім'єю жила на вулиці Жарки, мала чоловіка Тихона Кравчука, дітей Настю

(1924 р.н.) і Володю (1927 р.н.). Сім'я Ганни і Тихона вважалася заможною. Бабуся Галя запам'ятала, як ходила до них колядувати на Різдво (хоча вже заборонялось це робити в результаті встановлення радянської влади), завжди щедро частували, давали гроші. У 1937 р. її чоловіка Тихона вислали у містечко Крутіха Атлайського краю у зв'язку з тим, що він вважався неблагонадійним для нової влади, «куркулем». У 1939 р. Ганна з дітьми виїхала до чоловіка, де й прожила усе подальше життя.

Лопутько Давид Спиридонович був висланий у 1937 р. В Сибір як «неблагонадійник» для комуністичної влади, «одноосібник». Його дружина Мелашка Марчук, з якою він мав двох дітей (Галю і Людмилу), померла через складні пологи.

Галина Прокопівна пам'ятала батьків і діда своєї матері Лопутько (Чумак) Ганни. Дід **Чумак Олекса** (по батькові невідомо) мав багато поля, займався бджільництвом; у саду він поставив багато довбанок для бджіл, служив рибаком у графа Ржевуського. Був хазяйновитим і щедрим, мед не продавав, а на Спаса (19 серпня) з хати в хату носив його і дарував людям. Любив сушити яблука, грушки, сливки і також розносив їх сусідам. Бабуся Галя також запам'ятала, що у катразі, в їхній хаті, висіло безліч мішечків з сушкою.

Олекса зі своєю дружиною (відомостей про неї не збереглося) мав два сини Микиту і Гаврила. Батько свого часу відправив їх вчитися до Києва, водночас вони працювали там у психіатричній лікарні імені Павлова. Коли одружилися сини, батько розділив між ними свої садки і «медове» господарство.

Чумак Микита Олексійович служив певний час у Німеччині (бабусі невідомо, за яких обставин він там перебував), потім вчився і працював у Києві. Любив Микита розповідати історії з німецького життя. Одружився він на Оксані Проценко із сусіднього села Мусіївка. Бабуся Галя запам'ятала її як добру і працюовиту жінку. Але чоловік її не шкодував, часто отримувала стусанів від нього. Очевидно, мав Микита складний характер. Народилося у них троє дітей: Хівря, Микола і Сергій.

Мій прапрадід **Чумак Гаврило Олексійович** одружився на Теслі Насті (по батькові невідомо) із сусіднього села Вербівка. Їхне обійстя і садок розташовувалися близько сучасного цвинтаря у

Бистріївці. Сім'я мала репутацію заможних і працьовитих людей. Народилось у них три доньки: Ганна (Ганя) (1897 р.н.), а потім одна за одною Текля і Тетяна. Однак Гаврило вирішив поїхати разом з братом Микитою до Києва. Пробув там кілька років, очевидно, забув про свої обов'язки перед сім'єю, яка залишилась у Бистріївці. З Києва привіз другу дружину Юлю, з якою прожив до кінця свого життя. Колишня дружина Настя дуже страждала від такої зради. Галина Прокопівна запам'ятала, що, коли їй було два роки, вона сиділа на припічку, засунувши ніжки у піч, щоб нагріти, а баба Настя плакала від особистого горя. Але пізніше вона все-таки вийшла заміж вдруге «за діда Катрулю». Закарбувалося у дитячій пам'яті й перше родинне горе – похорон рідної бабусі Насті.

Не могли пробачити батькові Гаврилу материних страждань і дочки. Перший крок до примирення був зроблений Ганною, моєю прабабусею, – запросила вона батька на хрестини своєї четвертої дитини, сина Петра.

Чумак (Шоломіцька) Текля Гаврилівна мала веселий характер, жодне свято у селі не обходилося без її жартів і пісень. Вона вийшла заміж за Шоломіцького Івана Тодосійовича, народилось у них троє дітей: Володя, Галя і Оля. Жила сім'я на вулиці Жарки у Бистріївці. Запам'ятала Галина Прокопівна, як тітка Текля виходила заміж, подарувала маленькій Галині зеленого гребінця, який був для неї справжнім скарбом. Прожила тітка Текля довге життя, похована у Бистріївці.

Дочка Теклі, **Шоломіцька (Зданівська) Галина Іванівна**, навчалася у Верхівенському сільськогосподарському технікумі, вийшла заміж за Зданівського Івана Броніславовича. Тривалий період сім'я жила в с. Ровни Любомльського району Волинської області, де Іван Броніславович близько 12 років працював головою колгоспу. Мали гарне господарство, тому й вважалися у селі справжніми господарями. Було у них багато друзів, любили ходити в гості, а також виявляли неабияку гостинність у своєму домі. Допомогала їм у хатніх справах робітниця Клава, яка також сприйла вихованню трьох дітей: Івана, Лариси і Наталії. Іван Броніславович був освіченою людиною, розумним і хазяйновитим. Пізніше сім'я переїхала у містечко Попільня Житомирської області, де й поховане подружжя.

Син Теклі, **Шоломіцький Володимир Іванович**, навчався у військовому училищі, виїхав у містечко під Москвою, одружився, мав двоє дітей. Дочка Теклі, **Шоломіцька (Мазуренко) Ольга Іванівна**, проживала у Бистріївці, її обійстя розташоване на вулиці Жарки. Народила трьох синів – Віктора, Володимира і Василя, які також мають свої сім'ї.

Чумак (Кирилюк) Тетяна Гаврилівна вперше вийшла заміж за Кирилюка Макара Остаповича, з ним народила двоє дітей – Володю (1929 р.н.) і Галину (1934 р.н.). Жила сім'я у Вінниці, де чоловік працював завідувачем сектору заготівлі зерна. Коли Тетяна розлучилася з першим чоловіком, то жила з дітьми у Бистріївці («на степу»), вийшла заміж вдруге за діда із сільським прізвищем Гершун (Кирилюк Іван Степанович). У другого чоловіка було також троє дітей від першого шлюбу. Їхнє господарство, хата, що розташовувалися на березі невеличкої річки Постіл, не збереглися, але на закинутому обійсті можна скоштувати запашних антонівських яблук та відшукати у траві ягоди суниці.

Доля її сина, **Кирилюка Володимира Макаровича**, майже все життя пов'язана з с. Вчорайше колишнього Ружинського району Житомирської області. Він був майстром на телефонній станції, мав дружину, трьох дітей – Валентина, Віктора і Надію.

Дочка тітки Тетяни, **Кирилюк (Станкевич) Галина Макарівна**, енергійна і життєлюбна жінка, якийсь час жила у Прибалтиці, де вийшла заміж за військового Станкевича Олега. Народилось у них двоє синів – Юрій і Станіслав. Родина проживає у Білорусії. Останні роки життя біля дочки провела й тітка Тетяна.

Перетинаються дві родові лінії Лопутьків і Чумаків завдяки шлюбіві **Лопутько (Чумак) Ганни Гаврилівни** (1897 р.н.) і **Лопутька Прокопа Спиридоновича** (1895 р.н.). Ганна була мудрою і працьовитою. Вона дружила з однією із дочок графа Ржевуського. Галина Прокопівна з розповідей матері Ганни (або, як її ніжно називали, Гані) знає, що в юності у матері було багато прихильників. Любила вона з цього приводу процитувати слова відомої народної пісні: «Той мені шепче, той руку цілує, той навколішки смирно стоїть, той мені вірші любовно віршує, той он поклони, мов Богові, б'є. Тільки один мені бачиться всюди, до

одного тільки серце лежить. Поки горять мені полум'ям груди, дайте прожити мені, дайте прожити...». Але у її серці навіки закарбувався образ красивого й розумного хлопця Прокопа.

Закохані молоді люди одружилися у 1919 р. Очевидно, про справжність їхніх почуттів свідчить вишитий Ганною на весільному рушникові напис: «Два голуби – один дух, два серця – один стук. Хто нас розлучить, той смерть получить». Їхні діти добре пам'ятають, як батьки любили співати: часом з печі, на якій вони спали, лунали рядки пісні «Посію я огірочки в чотири рядочки». Доля була до них жорстокою. Жили вони у складний час соціально-історичних зрушень. Зокрема у Бистріївці часто заїжджали військові різних політичних сил: Петлюри, Махна... Як правило, вони намагалися завербувати агресивним способом молодих юнаків. Був у примусовому порядку забраний до війська Петлюри і Прокіп, який перебував там більше 5 місяців. Представники радянської влади розстрілювали тих, хто служив у Петлюри. Зокрема був розстріляний ними приятель Прокопа Роман Волинець. На щастя, unikнув такої долі Прокіп.

Народилось у Ганни і Прокопа шестеро дітей: Лев (Льова), Галина, Ольга, Петро, Анастасія, Любов. Батько Прокіп працював на керівних посадах у Бистріївці, зокрема на молочарні (діти пам'ятають, як батько приносив додому молоко, вершки, морозиво). Він був освіченим, мав красивий почерк. Родинне обійстя розташовувалося на вулиці Жарки. Галина Прокопівна добре запам'ятала, де стояла хата і клуня. Жили мирно, в атмосфері любові і взаєморозуміння, працювали на землі, залучали до роботи змалечку дітей.

Велике горе прийшло до родини. Довготривала сімейна таємниця пов'язана зі смертю старшого сина Левка (1920 р.н.). Він був добрим, лагідним, неконфліктним хлопчиком, завжди виконував усі прохання батьків, змалку виявляв неабиякі здібності до навчання. Запам'яталося Галині Прокопівні, як бережливо її старший братик розкладав книжки на столі біля саморобного світильника («газничка»). Часто батьки залишали двох старших дітей на господарстві: Льова роздавав їжу поросяткам, глядів кролів, а маленька Галя поралась у городі. Прихворів Льова восени 1931 р. Школа розташовувалась у сусідньому селі Макарівка (від

Бистріївки 5 кілометрів). Вже почалися снігопади і морози – складно стало добиратися до школи. 7 листопада 1931 р. до Лопутьків завітала тітка Тетяна, сестра матері, зі своїм чоловіком Кирилюком Макаром із Вінниці. Привезли подарунки, меблі, самовар. Запропонували забрати до себе на певний час Льову, щоб той трохи одужав, а також мав можливість ходити до школи, яка розташовувалася недалеко від їхнього будинку. Мати Ганна погодилася.

Галина Прокопівна запам'ятала передріздвяний вечір 1932 р. Мати розтопила у печі соломою. До неї прийшла сусідка, щоб несумно було прясти разом. До хати увійшов Кирилук Макар, чоловік сестри Тетяни. Мати зраділа й запитала: «Де ж Льова?» Натомість отримала коротку, але болісну відповідь: «Помер». Після цього мати злягла хвора, кілька місяців перебувала у районній лікарні.

Батько Прокіп вирішив дізнатися, що ж сталося з його 12-річним сином. Поїхав у Вінницю, де платив гроші людям, щоб ті розповіли правду. Розчарований, прийшов на вокзал. Перед від'їздом до нього підійшла сусідка Тетяни і Макара та розповіла, що їхній старший син Володя, якому було 3 роки, випадково застрелив Льову з рушниці свого батька. Пізніше з'явилась інша версія – тітка Тетяна, на щось розлютившись на небожа, вдарила його склянню пляшкою по голові. До цього часу невідома правда. Тітка Тетяна, яка відійшла в інші світи, маючи більше 90 років віку, так і не розповіла, що сталося насправді.

Сестри не спілкувалися між собою кілька десятиліть. Перший крок зробила Галина Прокопівна, запросивши тітку на своє весілля у 1950 р.

Багато горя зазнала родина, що було зумовлено як сімейними обставинами, так і трагічними соціально-політичними зрушеннями. Однією з таких «реформ», які мали значні негативні соціальні, економічні, політичні наслідки для всіх селян, була колективізація. У Бистріївці навіть саркастично віршували з цього приводу: «Устань, Ленін, подивися, як колгоспи розжеліся: хата боком, клуня боком, а коняка з одним оком». Два голодомори (1932 – 1933 рр., 1947 р.) та Друга світова війна на території України – це основні трагічні події, які пережила родина Лопутьків.

1932 – 1933 рр. були найстрашнішим періодом історії українців. Найстрашнішим він був і для села Бистріївки. Галина Прокопівна пам'ятає, що на той час батько Прокіп працював на молочарні, підтримував тісні стосунки з Зозулею (?), братом Давидом, Рафалом Шипнівським (він працював у магазині). Ці люди створили своєрідну спілку, в результаті діяльності якої залишились живі їхні сім'ї, інші родини односельців. Адаже з домівок прислужники комуністичної влади забирали все їстівне: особливо хліб, овочі, насіння тощо. Сила-силенна людей скалічилася психологічно і фізично. Згадувала Галина Прокопівна, що по сусідству жила родина Греськів, у якій налічувалося 11 дітей. Не могла забути простягнуту руку сусідки Марушки, яка просила картоплі. Жах охоплював її, коли бачила Якименка (Хаюна) Арсеня, який їздив возом (бестаркою), на яку складав померлих від голоду людей по всьому селу. Сусід Гресько віддав туди ще живого старшого сина 18 років Митрофана, адже всерівно скоро знову потрібно буде їхати за ним, але на це могло не вистачити сили. Зафіксовані були у Бистріївці й випадки людоїдства... Загальна кількість померлих від голодомору 1932 – 1933 рр., за відомостями сільради Бистріївки, становить 2740 осіб (зі слів Галини Прокопівни Фризюк, яка працювала тривалий період головним бухгалтером колгоспу в Бистріївці).

Батько Прокіп тяжко переживав смерть рідного сина. Багатодітна сім'я втратила годувальника, розумного, люблячого батька у 1940 р. На руках матері Ганни залишилося п'ятеро малих дітей. З цього часу розпочались жахливі поневіряння Галини, Ольги, Петра, Насті і Люби. Змалку діти привчалися до фізичної роботи; мати тяжко працювала у городній бригаді в новоствореному колгоспі.

1941 – 1945 рр. – Друга світова війна на території України. Ще один етап психологічного і фізичного випробування для бистріївчан. Галина Прокопівна згадувала випадок, коли її майбутній чоловік Микита Фризюк пішов по воду через дорогу (це криниця нині закинута, але я її пам'ятаю з дитинства) і зустрівся з колишнім вчителем-німцем Регліним Артуром Адольфовичем та Ізиком (?), на той час керівником двох районів Житомирської області. Вчитель сильно вдарив Микиту, розірвав сорочку. Рана

потім довго загоювалась, але найстрашніший слід залишився у його душі – ненависть до німців. Суд над Регліним, який знущався над людьми, відбувся пізніше, у 1960 р.

Запам'ятала бабуся Галя, як ховалася у землянці на городі у сусідки Григорини, аби німці не знайшли молоду дівчину і не забрали у Німеччину на примусові роботи. Землянка була тісною. Ховалися у ній четверо молодих людей, не було, де розміститися, а тому розташовувалися у ній стоячи. Вночі матері приносили їм їжу. Ці страждання були виправданими – молоді люди врятувалися.

У цей період значну допомогу односельцям надавала когорта сміливих чоловіків, серед яких були Якименко Дмитро, Микола Кравчук, інші, які допомагали людям, багатьох врятували від смерті. Зокрема одного дня німці призначили загальні збори у сільській школі. Дмитро й Микола довідалися, що німці мали намір спалити людей. Тому відрядили сина Миколи Кравчука Михайла, аби той сповістив людям, щоб тікали від смерті. Багато бистріївчан (серед них і родина Лопутьків) три тижні переховувалися у лісі.

У 1943 р. у Бистріївку ввійшов 8-й запасний полк Радянської Армії. На той час багато бистріївських молодих жінок втратили своїх чоловіків. Боялися залишитися на все життя самотніми, а тому багато хто з них пішли на кардинальне рішення – в результаті народили позашлюбних дітей від військових, народили для себе, щоб відчути хоча б раз у житті радість материнства. Із усіх військових лише один після закінчення війни повернувся у Бистріївку, щоб створити сім'ю з бистріївчанкою.

Пережила Галина Прокопівна й жахливі наслідки війни. У травні – червні 1945 р. 17 дівчат з Бистріївки (серед них була Галина) відправили на аеродром у м. Бердичів збирати бомби. Жили дівчата під Бердичевом у с. Чехи на квартирах, де мали можливість поїсти, а за це допомагали садити картоплю селянам. До цього часу у серці Галини закарбувалася болісна картина – у лісі біля летовища вона бачила окопи, а по всьому лісу лежали трупи вбитих солдат і від них розносився навкруги гіркий сморід.

У центрі Бистріївки сьогодні можна побачити пам'ятник загиблим трьом солдатам. Галина Прокопівна розповідає, що

одним із трьох солдатів був радянський партизан Ванюшка, який сповістив бистріївчанам, що закінчилася війна (1943). Але, на жаль, війна не закінчилася. Ванюшка був застрелений німцями. Вночі люди поховали молодого юнака на городі у Сіруків, які мешкали на початку вулиці Куток. Пізніше у Бистріївці загинуло ще двоє радянських солдат, які були поховані на тому ж місці. Перепоховання трьох воїнів відбулося на початку 1950-х років у центрі села (до того там розташовувалися дві красиві ікони).

У 1947 р. розпочалася друга хвиля голодомору. Пам'ятає Галина Прокопівна, як поїхала вона у Здолбунів обмінювати речі на хліб, бо вже попухли з голоду її найменші сестри й брат. Дорога була складною – разом з односельчанами вона їхала зверху на товарному потязі і змушена була стрибати на швидкості, бо потяг не мав права зупинятися. Не один односельчанин таким чином втратив своє здоров'я. Після того, як через бідність Галина не поїхала навчатись у жодний навчальний заклад, голова колгоспу Зозуля Григій Романович забрав дівчину працювати у сільську їдальню. Мати Ганна вдома пекла хліб для їдальні і за усною домовленістю мала право два бухінці залишити собі. Таким чином сім'я рятувалася від голодної смерті, в результаті вижили всі рідні.

Лопутько (Прохорчук) Ольга Прокопівна (1927 – 2023) закінчила навчання у Верхівенському сільськогосподарському технікумі, працювала вихователем у дитячому садочку. Після отримання диплому її направили у м. Городниця Новоград-Волинського району Житомирської області, де вона працювала у насінній лабораторії. У 1951 р. вийшла заміж за Прохорчука Сергія Микитовича, який працював на посаді начальника держстраху у Новоград-Волинську. У них народилось двоє синів: Микола (1955 р.н.) і Віктор (1961 р.н.). Коли помер чоловік, Ольга Прокопівна разом з дітьми переїхала на постійне проживання у смт. Попільню Житомирської області. Ольга Прокопівна прожила довге життя, померла у віці понад 90 років.

Її старший син **Прохорчук Микола Сергійович** одружився на Галині, у них народилося двоє дітей: Дмитро і Сергій. Подружнє життя не склалося – Микола і Галина розлучилися. Помер Микола до п'ятдесятирічного віку. Другий син Ольги Прокопівни,

Прохорчук Віктор Сергійович, здобув вищу освіту, одружився на хмельничанці Надії, має сина Назара.

Лопутько Петро Прокопович (1934 – 2016) закінчив 5 класів Бистриївської середньої школи, все подальше життя займався самоосвітою. Після виключення зі школи працював у колгоспі: йому доручили доглядати коней. За іронією долі, часто возив учителів на районні наради. У 1950 р. майже примусово хлопчиків його віку забирали на Донбас: вони там мали працювати з метою відкриття нових шахт. Потрапив туди і Петро. У 1952 р. його призвали в армію (Казахстан). Після проходження служби він поїхав до родичів, які були вислані як політично неблагонадійні (про них розповідається вище), у Крутіху (Алтайський край, росія). Там познайомився з Раїсою Петрівною Бабичевою, на якій одружився. У 1959 р. мати Петра Ганна Гаврилівна продала хату у Бистриївці і разом з молодшою дочкою Любою поїхала до сина в Крутіху, аби допомогти йому купити власну оселю. У невеличкому російському містечку більшість людей жити у землянках, хати бути рідкістю. У 1963 р. сім'я переїхала у смт. Попільню Житомирської області. Там Петро Прокопович працював водієм, потім будівельником, його дружина – на продуктово-продовольчій базі. У них народилося двоє синів: Володимир (1958 р.н.) та Андрій (1971 р.н.). Сини часто бували у Бистриївці у бабусі Гані, яка на той час проживала з дочкою Галею. Полюбили вони це село настільки, що до цього часу в серці зберігають сакральне ставлення до кожного деревця, квіточки і при нагоді навідуються, аби відпочити душею.

Лопутько Володимир Петрович навчався у Київському авіаційному університеті, за направленням поїхав працювати в м. Надим (росія). Має дружину Світлану й двох дітей: Марію й Артема. Нині сім'я проживає у Ханті-Мансійську (росія).

Лопутько Андрій Петрович навчався у Ленінградському військовому училищі, працював у Київському інституті внутрішніх справ, в інших установах у правоохоронній системі України. Має щасливу родину – дружину Олену і донечку Дарину.

Лопутько (Євтушенко) Анастасія (Ася, Надя) Прокопівна (1929 р.н.) закінчила 4 класи Бистриївської середньої школи, але також, як і брат Петро, здобувала освіту самостійно. У 1954 р.

Настю забрав до себе двоюрідний брат матері Гані Микитюк Іван Іванович (прізвисько – Байдак) у містечко Самбурки (нині – с. Новосілки Київської області). Настя була помічницею у сім'ї ректора Інституту лісового господарства. Його дружина Галина Григорівна ставилася до дівчини співчутливо, по-материнськи. Пізніше Анастасія працювала в саду, який належав сільськогосподарській академії, жила в гуртожитку. Далі працювала на заводі «Арсенал», там познайомилася з Миколою Євтушенком, який мав поганий стан здоров'я, змалку був покалічений. Від нього народила сина Сергія (1959 р.н.). Чоловік Микола помер від серцевої недостатності у 1972 р. Вдруге Настя вийшла заміж у 1984 р. за Федора Федоровича (помер у 2005 р.).

Євтушенко Сергій Миколайович має вищу освіту, тривалий період працював у пожежній службі м. Києва, одружився з Тетяною. Одним із головних досягнень його життя є дочка Ірина (1977 р.н.) та онук.

Лопутько (Карацуба) Любов Прокопівна (1939 р.н.) завершила навчання у 7 класі Бистріївської середньої школи. У 1959 р. разом з матір'ю Ганною поїхала до брата Петра у Крутіху, там закінчила курси медсестер. Мати повернулася на Україну, в рідне село, а Люба залишилася на чужині. Вийшла заміж за Карацубу Миколу Кузьмича, який обіймав посаду директора кінозалу в Алтайському краї (помер у 1998 р.). У них народилася донька Ольга (1967 р.н.).

БІОГРАФІЧНИЙ ЕКСКУРС РОДИНИ ФРИЗЮКІВ (ПРИЗЮКІВ)

Фризюк Олекса (?) і Фризюк (Бойко) Мелашка (?) вважалися працюючим подружжям у селі, мали гарну хату, господарство, садок на вулиці Куток. Галина Прокопівна, коли вийшла заміж за Микиту, за українським звичаєм, перейшла жити до свекрів. Батько Микити на той час помер (1947 р.), але згадувала моя бабуся, що свекруха пам'ятала свого чоловіка як доброго, хазяйновитого, гарного батька. Мелашка справно вела господарство, любила готувати, особливо їй вдавалося пекти коржики. Померла вона 5 березня 1953 р. У них народилося шестеро дітей: Палажка, Одарка, Пилип, Уляна, Микита, Григорій.

Фризюк Палажка Олексіївна вийшла заміж за Салійчука Олександра, який залишився до одруження до іншої дівчини, покинув її. Зневажена, вона його проклала. Очевидно, це прокляття впало на всю його родину. У Палажки й Олександра народилося двоє хлопчиків, які мали певні фізичні і психологічні відхилення, а сама Палажка померла від пологів у віці 27 (можливо, 28) років.

Фризюк Одарка Олексіївна вийшла заміж за Сірука (?), колгоспного бригадира, від якого народила двоє дітей: Олександра (пізніше став хрещеним батьком усіх трьох дітей Галини Прокопівни) та Ларису (трагічно загинула на будівництві, залишивши двоє дітей). Чоловік був вбитий у бою під Вінницею у березні 1943 р., коли загинуло водночас 140 бистріївських юнаків, які взяли участь у першому у своєму житті бою. Одарка все життя мешкала у Бистріївці, на вулиці Куток, померла наприкінці 1970-х рр.

Фризюк Пилип Олексійович одружився на Марії (Марійці) Якименко, у них народилося четверо дітей: Анатолій, Ніна, Надія, Микола. Сім'я проживала по сусідству з родиною моїх бабусі і дідуся Галини Прокопівни й Микити Олексійовича у Бистріївці, на Кутку. Пилип загинув у сумнозвісному бою під Вінницею у 1943 р. Марійка померла трагічно у 1965 р.

Фризюк Уляна Олексіївна вийшла заміж за Григорія Якименка, народила троє дітей: Надію, Арсеня й Ольгу. Все її життя пов'язане з Бистріївкою. Померла у 1980 р.

Фризюк Григорій Олексійович навчався у Бердичівському військовому училищі, але батько не хотів, щоб син вчився, вважав, щоб син мав працюват «на землі». Одружився Григорій на дівчині Асі, народилось у них двоє дітей: Анатолій і Світлана. Сім'я проживала у Москві. У Бистріївці Гриша залишив справжню пам'ять про себе – посадив на батьківському обійсті каштан (приблизно у 1931 – 1932 рр.), який зберігався на обійсті до 2023 р.

СІМЕЙНЕ «ГНІЗДО» ЛОПУТЬКО-ФРИЗЮК (ПРИЗЮК)

Моя бабуся **Лопутько (Фризюк) Галина Прокопівна** (1925 – 2010) закінчила 10 класів середньої школи у Верхівні. Пам'ятає Галина Прокопівна один із останніх іспитів у школі з російської літератури. До складу екзаменаційної комісії входив учитель, який працював ще у графа Ржевуського, Губерначук. Галині потрібно було розповісти про образ Печоріна з твору М. Лермонтова «Герой нашого часу». Учениця захоплено охарактеризувала персонажа твору. У Губерначука з'явилися на очах сльози, і він лагідно попросив розумну ученицю: «Повторіть, будь ласка, ще раз».

Залишились у пам'яті спогади про випускний вечір у Верхівенській школі у травні 1947 р. Випускалося 11 учнів: 7 осіб з Бистріївки, 2 – з Мусіївки і 2 – з Верхівні. Вчителям дарували вази і хустиночки. Галині доручили виголосити урочисту промову, яка розпочиналася словами: «Від імені учнів 10 класу висловлюємо подяку нашому батькові – директору Івану Зінов'євичу (Козаченку) і побажаємо багатьом багатьом літа...». Святкування з нагоди закінчення школи тривало дві доби.

Школу Галина закінчила добре. Одного дня у серпні 1947 р. до школи приїхали представники різних закладів освіти, щоб навіть без іспитів прийняти на навчання молодь. Галина була однією з перших претенденток. Але, на жаль, нікуди не поїхала: підставою для цього була бідність – Галина не мала нормального

одягу, у якому можна було їхати у місто. Але все-таки вона досягнула вагомих успіхів у житті: закінчила бухгалтерські курси, працювала заступником бухгалтера колгоспу, 7 років – головним економістом, пройшовши курси підвищення кваліфікації в сільськогосподарській академії м. Києва (1965), обіймала посаду головного бухгалтера колгоспу (1974 – 1981 рр.).

Галина була красивою і розумною дівчиною, мала багато залицяльників, серед них – Рибачківський Адам Іванович (брат Героя Радянського Союзу Рибачківського Леоніда Івановича), Полонський Павло Трохимович. Одного разу у бистріївській церкві вона побачила красивого хлопця у військовій формі і відразу виголосила своїм подругам: «Він буде мій!» Сказано було зопалу, але сталось так, що молодий хлопець Фризюк Микита (а це був він!) посватався до Галини, і 20 січня 1950 р. вони одружилися.

Фризюк Микита Олексійович (1923 р.н.), очевидно, ще в юності сподобав собі Галину. Одного разу, йдучи зі школи, переніс її на руках через калюжу, аби дівчина не промочила ніг. У 1943 р. Микита пішов на фронт, на щастя, поранений не був, мав медалі за особливі військові досягнення. У 1945 – 1947 рр. перебував у Чехословаччині, визволяючи її від німецьких окупантів та брав участь у встановленні радянської влади на території країни (нині, після початку повномасштабного вторгнення росії на територію України 24 лютого 2024 р., переосмислюючи історичні події, ми всі розуміємо, якою суперечливою були відповідні події після Другої світової війни, ініційовані СРСР. – М.В.). Повернувшись у рідне село, Микита працював у будівельній бригаді. Мав «золоті руки»: зокрема, коли молодша донька Лариса, моя мама, на літніх канікулах перебувала у таборі у Верхівні, то батько зшив їй кілька сарафанчиків. Микита також мав талант тесляра.

Упродовж 1955 – 1956 рр. молоді Галина і Микита збудували хату, пізніше почали будувати нову, вже цегляну (цей будинок зберігається нині по вул. Рибачківського, 15). У подружжя народилося троє дітей: Ольга (1951 р.н.), Микола (1953 р.н.) і Лариса (1955 р.н.). На жаль, не побачив Микита, як зростають його діти, особливо найменша, найулюбленіша донечка Лариса («Песя», як ласкаво він її називав) – помер на 42-ому році життя від невиліковної хвороби (1964). Все життя Галина мала статус вдови,

піднімала на ноги дітей, віддавалась безкінечній роботі, професійній і побутовій. Дуже допомогла їй мати Ганна, яка переселилася до родини доньки у 1964 р.

Фризюк Ольга Микитівна (1951 р.н.) закінчила навчання у медичному училищі у м. Любомлі. У 1971 р. вийшла заміж за Мяснікова Олександра, з яким познайомилась, перебуваючи у тітки Люби, матеріної молодшої сестри, у м. Барнаулі (Росія). Проживала молода сім'я у м. Базарний Карабулак Саратовської області (росія), на батьківщині Олександра. У них народився син Сергій (1973 р.н.). У 1979 р. Ольга разом із сином повернулася на Україну – не склалося спільне життя з чоловіком. Медична освіта допомогла їй знайти пристойне місце роботи – Ольга працювала у Інституту педіатрії, акушерства і гінекології НАН України. Більше 20 років Ольга присвятила себе вихованню сина. У 1995 р. вийшла заміж вдруге за Громова Сергія Анатолійовича. До цього часу Ольга і Сергій проживають у Бистріївці, у родинному домі на Кутку.

Її син **Мясніков Сергій Олександрович** (1973 р.н.) закінчив навчання у Київському технікумі радіоелектроніки. Але обрав Сергій інше професійне направлення – працює на керівних посадах у сфері підприємництва, бізнесу. Має дружину Вікторію і доньку Марію (2013 р.н.).

У житті **Фризюка (Призюка) Миколи Микитовича** (1953 – 1998) наявна трагічно-комічна історія номінування прізвища. Батько Микита пішов у бистріївську сільську раду записувати відомості про новонародженого сина. Невідомо, чи батько був трохи напідпитку, чи була неухважною службовиця, що виписувала свідоцтво про народження, але Миколі дали прізвище не батьківське «Фризюк», а «Призюк» (у Бистріївці більш поширеним є саме друге прізвище). Тому діти Миколи також мають інше прізвище. Трагічність цієї ситуації полягає в тому, що таким чином завершилося продовження роду Фризюків по лінії Микити Олексійовича.

Микола мав красиву зовнішність, був високим, руським, мав гарний смак, був впертим і водночас добрим, як батько Микита. У дитинстві заробив репутацію бешкетника: одного разу односельчани ловили малого Миколу, коли той їхав на лошати, повернутий головою до хвоста тварини. Пам'ятає Галина

Прокопівна, коли син прийшов з одірваним вухом додому, а потім отримав прочухана від батька. Вчився Микола добре, виявляв неабияку кмітливість. Значний етап його життя – роки перебування в армії у Єгипті. Кілька місяців родина не отримувала жодної звістки від нього, а потім з'ясувалось, що був він поранений і перебував у лікарні. Більшу частину свого життя працював водієм, мав неабиякий хист до шоферської справи.

Не одній дівчині Микола задури́в голову, але, очевидно, шукав особливу дівчину. Знайшов він її на весіллі своєї молодшої сестри Лариси (1976), яка запросила на своє свято співробітницькиханок з Інституту картографії. Серед них була Віра Федорівна Двойних. Микола танцював з нею весь вечір. Пізніше почали зустрічатися. Одружилися Віра і Микола 1977 р., а вже у жовтні 1978 р. у них народився син Дмитро. У 1986 р. з'явилася на світ дівчинка Ганна. Були у сім'ї і щасливі, і трагічні моменти. Болісні спогади виникають, коли згадуємо про те, як рано, на 45-ому році життя, пішов від нас Микола у серпні 1998 р.

Його син **Призюк Дмитро Миколайович** (1978 р.н.) закінчив Київський технікум легкої промисловості та Київський університет легкої промисловості та дизайну, працює в енергетичній галузі. Дмитро має прекрасну родину – дружину Айнуру і трьох прекрасних донечок (Алію, Дарину і Катерину).

Призюк Ганна Миколаївна (1986 р.н.) навчалася у Національному педагогічному університеті ім. М.П. Драгоманова на природничо-географічному факультеті. Сфера її професійних зацікавлень – дизайн.

Фризюк (Вовк) Лариса Микитівна (1955-2001 рр.), моя мама, була романтичною й мрійливою дівчиною, мала красивий тембр голосу. У 9 років лікарі виявили у дівчинки викривлення хребта як результат падіння з дерева у ранньому дитинстві. У подальшому це призвело до важких психологічних і фізичних страждань. У шкільні роки проявилися здібності Лариси (Ляльки, Лялі – як ласкаво її називали у колі близьких) до української літератури, талант до написання творів. У підлітковому віці Лариса почала писати вірші, більшість з них – інтимної тематики, присвячені першому і єдиному коханню. Саме з цього періоду у дівчини зародилось вічне почуття – закоханість, а потім любов до Петра

Вовка. Це почуття, єдине і неповторне, вона пронесла через усе життя у своєму серці. Після закінчення школи Лариса мала намір вступити на філологічний факультет педагогічного інституту. На той час одним із вступних іспитів була іноземна мова. У селі рівень викладання цієї дисципліни був досить низький, а тому Ларисі не вдалось подолати цей бар'єр. Підготовка до іспитів відбувалася у садку за хатою. Одного разу баба Ганя вирішила провідати свою онуку, побачити, як вона готується до вступу у заклад освіти серед зелені й квітів. Заглянувши за спиною у листочок паперу, який лежав перед Лялькою, побачила, що він повністю списаний єдиним іменем «Петя».

Лариса була душею бистріївської молоді. В юності зачаровувалася піснями С. Ротару – завдяки Ляльці у бистріївському клубі звучали пісні відомого композитора В. Івасюка. Сільський танцювальний майданчик приніс дівчині довгоочікувані зустрічі з коханою людиною.

Не вступивши до омріяного закладу освіти, Лариса працювала телефоністкою у Шепетівці, пізніше переїхала до Києва, де спонтанно вступила до Київського технікуму радіоелектроніки на заочне відділення, одночасно працювала в Інституті картографії.

Вона була найщасливішою у світі, коли відбулось весілля її і мого батька Петра Вовка восени 1976 р. Деякий час молоді жили в різних містах: Петро – в Одесі, Лариса – у Києві. Але у 1977 р. вони обоє переїхали у м. Боярку Київської області, де працювали на машинобудівному заводі «Іскра». У 1979 р. у них народилася дівчинка Мирослава, тобто я. Передісторією цієї події є те, що Ларисі через непевний стан здоров'я лікарі не рекомендували народжувати взагалі, але бажання стати матір'ю та неабияка сила духу перемогли у її душі. Однією з найщасливіших подій життя став переїзд до нової квартири. Ларисі дуже подобалося господарювати у новій оселі. А ще – вона дуже любила землю: як бджілка, порсалась у городі, садку й отримувала від землі величезну життєву енергію. Ніколи не зупинялася, постійно була в русі і спонукала до цього всіх своїх рідних.

Ляльчині очі випромінювали мудрість та життєву енергію. Цією внутрішньою силою вона заряджала інших, активно впливала

на формування і розвиток близьких їй людей. У моїй пам'яті закарбувалась мить, коли я повідомила мамі про те, що вступила на філологічний факультет педагогічного університету: вона переживала її як власну, адже через покоління, можливо, опосередковано здійснилася її мрія. Її допомога у процесі мого шкільного й університетського навчання була безмежною – із захопленням вона сприймала мої успіхи і мудро оцінювала окремі прорахунки.

Моя мама Лариса мала альтруїстичну життєву спрямованість. Очевидно, саме це призвело до трагедії – розпорошуючись на оточуючих людей, на рідних, мало приділяла уваги собі, своєму здоров'ю. Її не стало 9 лютого 2001 р. Для мене цей день є найстрашнішим, адже через її фізичну втрату усі ми втратили справжнього друга, маму, доньку. Одвічний біль й одвічне почуття провини...

Я, **Вовк Мирослава Петрівна** (1979 р.н.), здобула вищу освіту на філологічному факультеті у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова. Завжди в думках я дякую своїй мамі за силу духу, мудрість, за успіхи у професійному житті. Захисти кандидатської і докторської дисертацій, здобуття вчених звань я присвячую їй – моїй найріднішій на світі людині. У 2004 р. я щасливо вийшла заміж за Болбота Валентина Петровича У 2008 р. стався найважливіший успіх у моєму житті – на світ з'явився наш син Ярослав.

СІМ'Я ВОВК – КИРИЛЮК: ГЕНЕТИЧНІ ПЕРВНІ

Батьки моєї бабусі Кирилюк (Вовк) Лідії Аврамівни, матері мого батька Петра, – корінні бистріївчани **Кирилюк Аврам Васильович** та **Кирилюк (Якименко) Явдоха Савівна**. Галина Прокопівна запам'ятала, що жили вони на вулиці Заруда у Бистріївці. Дід часто їздив на базар, торгував різними речами. Зовні він був рижим, очевидно, наслідком цього є ластовиння на плечах у мого батька, а також у мене (тривалий час не розуміла його походження). Прабаба Явдоха постійно сміялася, була веселою і працелюбною. У них народилося шестеро доньок: Палажка, Олена, Лідія, Тетяна, Ганна, Анастасія.

Кирилюк (Макушінська) Палажка Аврамівна вийшла заміж за Макушінського Олексу. Галині Прокопівні запам'ятався епізод, коли Палажка з чоловіком йшли селом під час весільної ходи... У них народилося четверо дітей: Дуня, Павло, Костянтин (однокласник Миколи Призюка) та Валентина.

Кирилюк (Заєць) Олена Аврамівна вийшла заміж за Зайця Івана, який був вбитий під час війни – у трагічному для багатьох родин бою під Вінницею у 1943 р., коли загинуло багато бистріївських чоловіків. До цієї події у них народилося троє дітей: Даша, Катя і Маруся.

Кирилюк (Голоденко) Тетяна Аврамівна вийшла заміж за Голоденка Івана з Верхівні. Вони мали четверо дітей: Катерину, Миколу, Василя і Надію.

Кирилюк (Шевченко) Тетяна Аврамівна вийшла заміж за Шевченка Миколу, який покинув свою першу дружину, щоб одружитися на Тетяні. У них народилося двоє дітей: Володимир і Петро. Все життя родина жила у Миронівському районі Київської області (Салов хутір).

Кирилюк Анастасія Аврамівна не мала щастя в особистому житті (деякий час перебувала у шлюбі із Салійчуком Іваном). Усе життя мешкала у батьківській хаті на Заруді. Своїх дітей Анастасія не мала, але допомагала сестрам виховувати дітей.

Батьки мого діда Вовка Миколи Васильовича, батька мого тата Петра, **Вовк Василь Денисович** та **Вовк (Ласій) Анастасія (?)** –

також корінні бистріївчани. Галина Прокопівна згадувала, що Василь працював на керівних посадах у новоствореному колгоспі, був бригадиром, завідувачем сектору молотьби пшениці. Василь врятував від голодної смерті родину свого сусіда, принісши йому додому 3 відра пшениці. За це його арештували, і до цього часу невідомо, куди він зник і як склалась його подальша доля.

Настя, за свідченнями Галини Прокопівни, була працювитою жінкою, але трохи конфліктною. Любила сваритися, очевидно, за таку особливість її предків та її саму бистріївчани нагородили прізвиськом «Галагани».

У Василя і Насті народилось п'ятеро дітей: Тетяна, Марина, Іван, Микола, Віктор.

Вовк (Якименко) Тетяна Василівна вийшла заміж за Якименка Дмитра. Саме його ми згадували попередньо – він разом з когортою чоловіків допомагав своїм односельцям виживати у період війни. Подружжя мало шестеро дітей (Олександр, Василь, Петро, Ольга, Віктор, Володимир).

Вовк Марина Василівна потрапила на примусові роботи до Німеччини під час Великої Вітчизняної війни. Очевидно, там у неї виникли особливі стосунки з одним німцем, який вже у 1990-х рр. знайшов її у Бистріївці і пропонував поїхати з ним до Німеччини. Марина відмовилася – забажала доживати вік у рідному селі. Свого часу вона народила доньку Надію.

Вовк Іван Васильович загинув у бою під Вінницею у 1943 р. разом з багатьма хлопцями-односельчанами. Галина Прокопівна добре пам'ятала Івана, бо вчилася до війни з ним в одному класі. Мав він незвичайні здібності до математичних і гуманітарних наук, вчився найкраще у класі. Зараз його ім'я закарбоване на пам'ятній дошці у центрі села.

Вовк Віктор Васильович у 1950 р. потрапив примусово на Донбас, де розбудовував нові шахти (разом із братом Галини Прокопівни Петром Прокоповичем). Усе життя з родиною прожив на Донеччині.

Моя бабуся **Кирилюк Лідія Аврамівна** та дід **Вовк Микола Васильович** одружилися у 1953 р. Ще до цієї події у них народився хлопчик Петро, – мій батько (1951 р.н.). Пізніше у них народилися ще дві доньки: Надія (1955 р.н.) і Віра (1954 р.н.).

Сім'я Ліди й Миколи жила на вулиці Берізки у Бистріївці. Тяжко жилося, не могли вилізти із злиднів, тяжко працювали. Бабуся Ліда була дуже працелюбною, доброю, відкритою жінкою, однак часто хворіла. Померла вона у 1983 р. Діда Миколи не стало у 1993 р.

Вовк Петро Миколайович, мій батько, певний період свого життя працював завідувачем клубу у Бистріївці, служив під Москвою в армії, працював в Одесі. У 1976 р. одружився з Фризюк Ларисою Микитівною, моєю мамою. У результаті цього шлюбу на світ з'явилася я. Петро найтриваліший період свого життя працював фрезерувальником: спочатку на машинобудівному заводі, потім на підприємстві газової галузі у м. Боярка Київської області. Працьовитий, темпераментний, добрий до людей, він відійшов у світ у результаті невиліковної хвороби у 2018 р., проживши без своєї дружини 17 років.

Вовк (Крижанівська) Надія Миколаївна працювала обліковцем у колгоспній бухгалтерії, потім продавцем у магазині. Вийшла заміж за хлопця із сусіднього села Шпиченці Крижанівського В'ячеслава. Все життя сім'я мешкає у сусідньому селі Шпиченці. У них народилася донька Світлана. Донька закінчила фізико-математичний факультет Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, працює вчителем. Має гарну родину: чоловіка Юрія і трьох доньок (Олександру, Діану, Поліну).

Вовк Віра Миколаївна відрізнялася незвичайною зовнішньою красою, людяністю, працьовитістю. Віра була двічі заміжньою. Мала п'ятеро дітей: Олександра, В'ячеслава, Романа, Лідію і Вікторію. Померла молодою в результаті невиліковної хвороби (1996 р.). Складною виявилася доля її дітей – Роман і Лідія покинули цей світ молодими. Найменша Вікторія після смерті матері була усиновлена італійською родиною.

***

Цей нарис не претендує на вичерпне джерело історії моєї родини по батьківській і материнській лінії. Однак ця праця, закарбована на папері і у віртуальному просторі, стала історією моїх рідних за більше 100 років. Красиві, сильні, працьовиті, емоційні, мої прабабусі і прадідусі, бабусі і дідусі, мама і тато вирізнялися загостреним почуттям справедливості, здатністю любити, співчувати, гуртуватися навколо родинних цінностей. Вони пережили трагічні історичні періоди – кілька голодоморів, війни, колективізацію... Пережили... І народжували нащадків задля життя у майбутньому.

Вірю, що мій син Ярослав, діти моїх рідних зберігатимуть пам'ять про своє походження, родову пам'ять, яка зароджена у найкращому селі на Землі – Бистріївці.

Вірю, що ми переможемо у війні з російською федерацією, бо незнищенними є наша воля, сила, любов до рідного дому, до рідного краю.

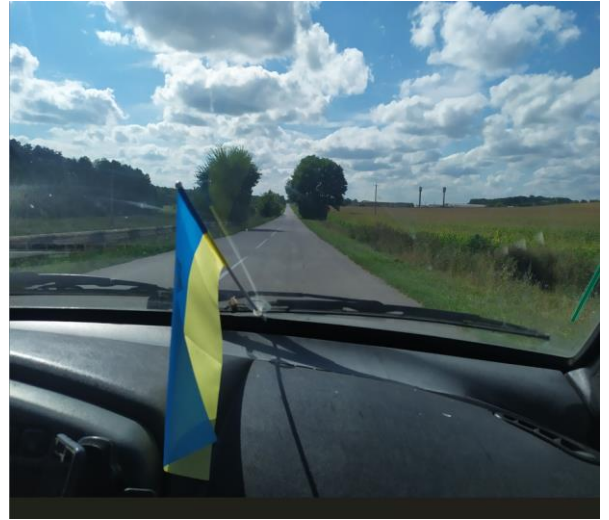
ДОДАТКИ

Додаток 1. Світлини з архіву Мирослави Вовк, Лопутька Андрія

**Центр с. Бистріївка Бердичівського району
Житомирської області (2022)**

**Дорога до с. Бистріївка Бердичівського
району Житомирської області
(2022)**

**На горизонті – центральна вулиця
с. Бистріївка Бердичівського району
Житомирської області (2022)**

**«Берега кохання», яку посадила Вовк
(Фризюк) Лариса Микитівна у 1970-х рр. на
городі рідного обійстя
по вул. Рибачківського, 15 (с. Бистріївка
Бердичівського району Житомирської
області (2022))**

Рідна хата, де мешкала родина Галини і Микити Фризюків, на вулиці Куток (нині – Рибачківського, 15) в с. Бистріївка (1970-і рр.)

Славетний каштан біля рідної хати на вул. Рибачківського, 15 с. Бистріївка (1970-і рр.)

На видноколі – рідна хата на вулиці Куток у с. Бистріївка (2022)

Рідна хата, де мешкала родина Галини і Микити Фризюків, на вулиці Куток (нині – Рибачківського, 15) в с. Бистріївка (1970-і рр.)

**Фризюк (Лопутько) Галина Прокопівна
(орієнтовно кінець 1980-х рр.),
моя бабуся**

**Прохорчук (Лопутько) Ольга Прохорівна
(орієнтовно 1970-і рр.)**

**Лопутько Петро Прокопович (ліворуч),
його дружина Раїса (зверху), Карацуба
(Лопутько) Любов Прокопівна
(праворуч), Лопутько Володимир
Петрович (внизу) (орієнтовно кінець
1960-х рр.)**

**Лопутько Петро Прокопович
(кінець 1960-х рр.)**

**Чумак (Шоломіцька) Текля Гаврилівна,
тітка моєї бабусі Лопутько (Фризюк)
Галини Прокопівни (1970-і рр.)**

**Фризюк Микита Олексійович
(орієнтовно 1946 – 1947 рр.),
мій дідусь**

**Випуск бухгалтерських курсів. 1947 р.
Фризюк (Лопутько) Галина Прокопівна (у
верхньому ряду восьма зліва)**

**Карацуба (Лопутько) Любов
Прокопівна з чоловіком і донькою
Ольгою (1970-і рр.)**

**Прохорчук Віктор Сергійович
(1960-і рр.)**

**Чумак (Лопутько) Ганна Гаврилівна
з онуками: Фризюк Ольга (праворуч),
Прохорчук Микола (ліворуч), Лопутько
Володимир (посередині)
(початок 1960-х рр.)**

**Чумак (Лопутько) Ганна Гаврилівна
з онуками: Фризюк (Вовк) Лариса
(ліворуч), Прохорчук Микола
(праворуч) (1960-і рр.).**

**Зліва направо: Лопутько (Євтушенко)
Анастасія (Ася, Надя) Прокопівна,
Лопутько (Прохорчук) Ольга Прокопівна,
Лопутько Петро Прокопович, Фризюк
(Вовк) Лариса, Євтушенко Тетяна,
Євтушенко Сергій (1987)**

Лопутько Володимир Петрович (праворуч, 1970-і рр.) й Іщук Микола Васильович, сусідський хлопчик (ліворуч)

Лопутько Володимир Петрович (1970-і рр.)

Лопутько Володимир Петрович з дружиною Світлою (1987)

У верхньому ряду зліва направо: Євтушенко Сергій, його дружина Тетяна, Лопутько Світлана, дружина Лопутька Володимира, Фризюк Ольга, Фризюк (Вовк) Лариса (1980-і рр.)

**Фризюк (Вовк) Лариса, моя мама
(1956)**

**Призюк Микола, Фризюк (Вовк) Лариса,
Фризюк Ольга (1956)**

**Фризюк (Вовк) Лариса, Лопутько
Володя (зліва направо)
(1960-і рр.)**

Фризюк (Вовк) Лариса (1960-і рр.)

Кирилук (Вовк) Лідія Аврамівна (1970-і рр.), моя бабуся, біля рідної хати на вул. Берізки с. Бистріївка

Вовк Петро Миколайович, мій батько (1950-і рр.)

Вовк (Крижанівська) Надія, Вовк Лідія Аврамівна, моя бабуся, Вовк Віра (зліва направо) (1960-і рр.)

Мій батько Вовк Петро Миколайович з дітьми сестри Вовк Віри (зліва направо: Лідією, В'ячеславом, Олександром, Романом, Вікторією) (1990-і рр.)

**Мій батько Вовк Петро Миколайович
зі своїм батьком, моїм дідусем Вовком
Миколою Васильовичем
(1970-і рр.)**

Вовк Петро Миколайович (1970-і рр.)

**Зліва направо: Макушінський Кость,
мої батьки – Фризюк (Вовк) Лариса і
Вовк Петро
(1970-і рр.)**

**Весілля сестри мого батька Вовк
(Крижанівської) Надії Миколаївни
з чоловіком В'ячеславом Крижанівським
(1970-і рр.)**

**Весілля моїх батьків – Фризюк (Вовк)
Лариси Микитівни і Вовка Петра
Миколайовича (1976)**

Мої батьки (1977)

**Вручення диплому про закінчення
Київського технікуму радіоелектроніки
моїй мамі
Фризюк (Вовк) Ларисі Микитівні (1979)**

**Фризюк (Вовк) Лариса Микитівна
(1990-і рр.)**

**Мій батько Вовк Петро Миколайович
з донькою – Вовк Мирославою (1979)**

**Вовк (Крижанівська) Надія
Миколаївна, сестра мого батька
(1970-і рр.)**

**Зліва направо: Вовк Петро, Фризюк (Вовк)
Лариса, Вовк (Крижанівська) Надія, Вовк
Віра (1976)**

**Мій батько Вовк Петро Миколайович
з племінницею Крижанівською
Світланою (2006)**

Призюк Микола Микитович (служба в армії, Єгипет, 1971 – 1973 рр.)

Призюк Микола Микитович (служба в армії, 1971 – 1973 рр.)

Весілля Призюка Миколи з дружиною Вірою; ліворуч – Євтушенко Сергій (1977)

Родина Призюків: Микола, Віра, їхні діти Дмитро і Ганна (1987)

**Бабуся Фризюк (Лопутько) Галина
Прокопівна з онуками: Мясниковим
Сергієм і Вовк Мирославою (1979)**

**Бабуся Фризюк (Лопутько) Галина
Прокопівна з онуками: Вовк
Мирославою, Призюком Дмитром,
Призюк Ганною (1986)**

**Прабабуся Лопутько (Чумак) Ганна
Гаврилівна з онукою (моєю мамою)
Фризюк (Вовк) Ларисою, правнуками –
Вовк Мирославою і Мясниковим Сергієм
(1979)**

**Зліва направо: Мясников Сергій,
Євтушенко Ірина, Призюк Ганна,
Вовк Мирослава (1986)**

Зліва направо: Вовк Мирослава, Призюк Ганна, бабуся Вовк Євдокія (двоюрідна сестра мого батька Вовка Петра Миколайовича), Мясников Сергій, Призюк Дмитро (1986)

По центру – Мясников Сергій, його батьки Фризюк Ольга і Мясников Олександр (1974)

Дві родини: Фризюк (Вовк) Лариса, Вовк Петро і їхня донька Мирослава та Призюк Микола, його дружина Віра і син Дмитро (1980)

Зліва направо: Фризюк Ольга Микитівна, у неї на руках – хрещениця і племінниця Вовк Мирослава, праворуч – син Сергій, позаду – мій дід Вовк Микола Васильович (1980)

**Лопутько Андрій Петрович і Вовк
Мирослава Петрівна (1980-і рр.)**

**Лопутько Андрій Петрович і Вовк
Мирослава Петрівна
(початок 2000-х рр.)**

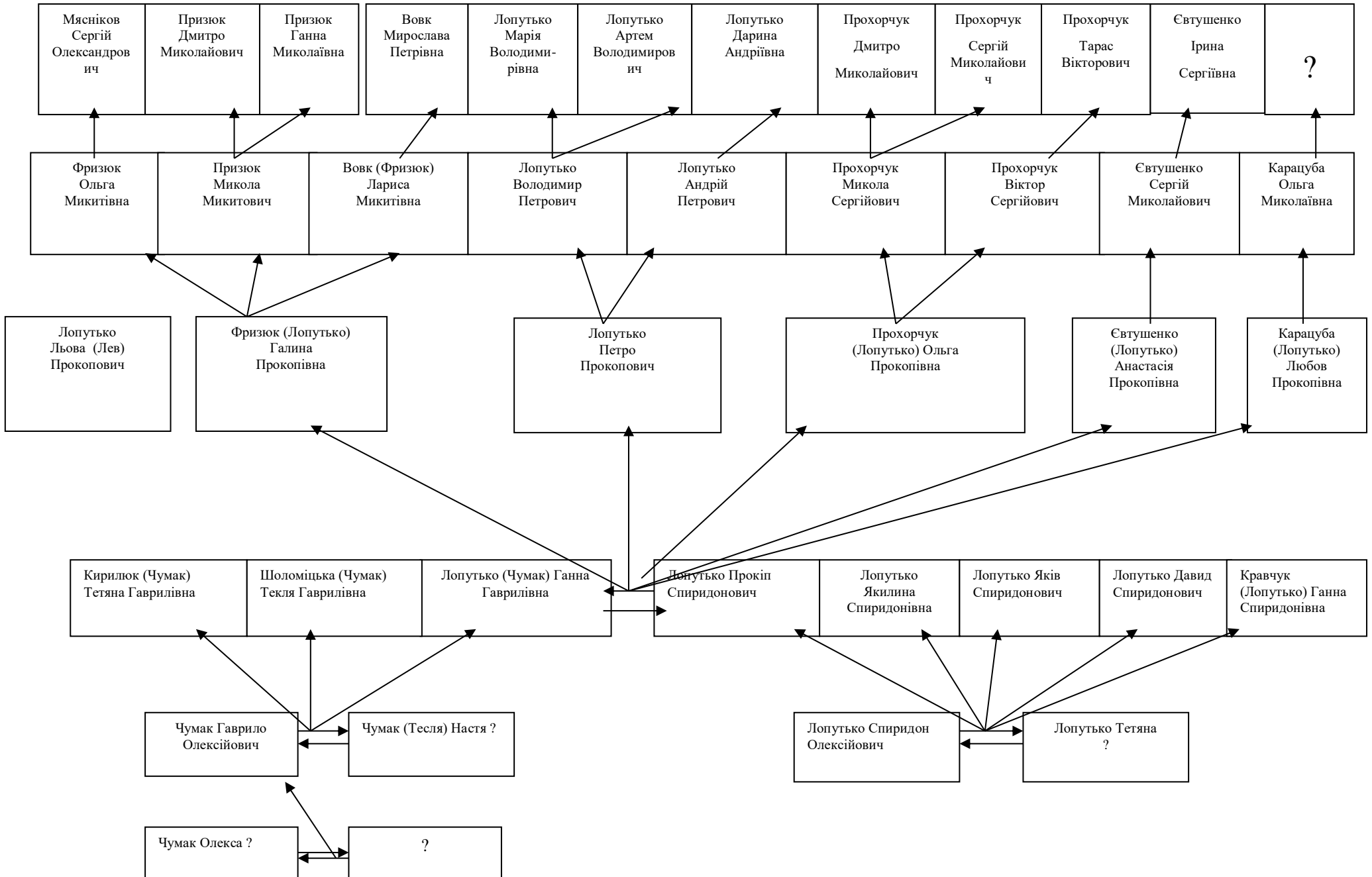

**Центр с. Бистріївка Бердичівського району
Житомирської області (2023)**

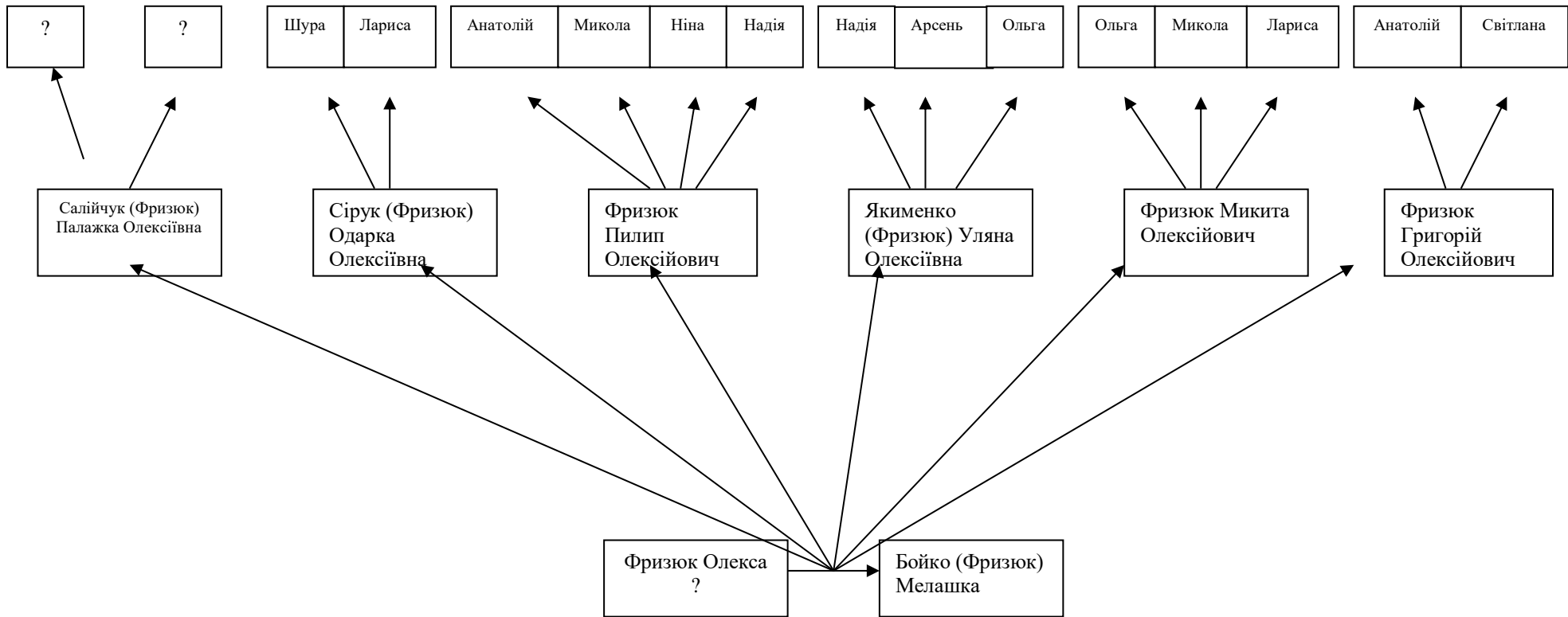
**Автобусна зупинка біля с. Бистріївка
Бердичівського району Житомирської
області (2023)**

Додаток 2. Генеза роду Чумак – Лопутько (до історії роду Вовк (Фризиук) Лариси Микитівни, моєї мами)

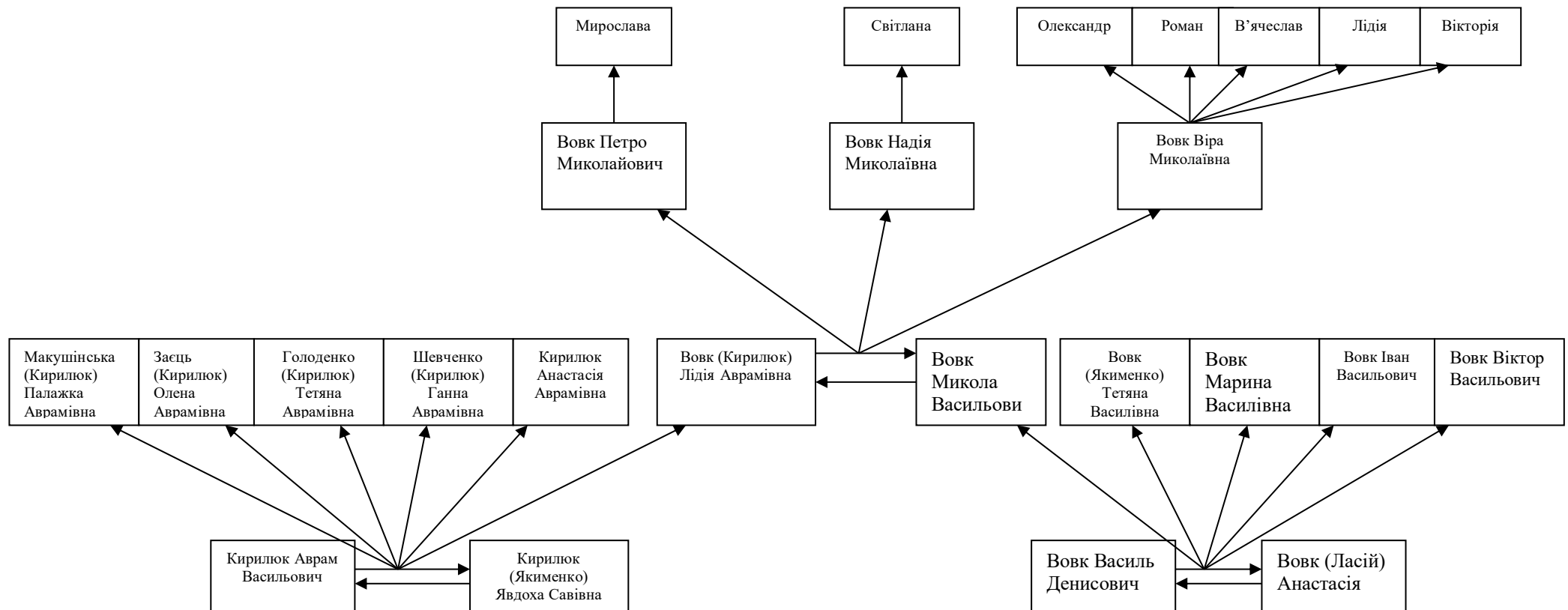

Додаток 3. До історії родини Фризюків

Додаток 4. Генеза роду Кирилюк – Вовк (до історії родини Вовка Петра Миколайовича, мого батька)

«В МОГО РОДУ – СТО ДОРИГ...»
(з історія родини Фризюк – Вовк): нарис
/ укладач – Мирослава Вовк. Київ: Талком, 2024. 52 с.

Підписано до друку 10.07.2024 р.
Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman
Папір офсетний. Друк офсетний
Ум.-друк. арк. 16,28. Обл.-вид. арк. 16,15.
Наклад 100 прим. Зам. № **2523**.

Виготовлювач ТОВ «Талком»
93115, м. Київ, вул. Львівська, 23, тел./факс (044) 424-40-69, 424-56-26
E-mail: ukraina.vdk@email.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4538 від 17.05.2013